

Náboženství jako „pojem“, pojetí

V případě hovorů a diskusí o „náboženství“ je zapotřebí asi ještě mnohem víc než v jiných případech náležitě pojmově vymezit, co pod tím slovem chápeme, tj. jak onomu slovu sami „rozumíme“. Je tomu tak proto, že – třeba na rozdíl od živých bytostí nebo předmětů každodenní potřeby apod. – nejrozmanitější podoby, jaké různé takové jevy, které obvykle jako náboženské označujeme (eventuelně které tak označují lidé většinou nebo naopak jen příležitostně atd.), nás nutí najít způsoby, jak odlišit náboženský jev nebo náboženský rys nějakého jevu od jevů nebo rysů takzvaně ne-náboženských. Kromě toho tu stojíme také před problémem historických a vývojových proměn. Obecně se např. přijímá hypotéza, že veškeré umění má kdesi v dávnověku náboženské nebo ještě spíš mythické kořeny; tanec i zpěv, malby v jeskyních a zhotovování sošek, napodobujících zvířata nebo člověka, jsou doložitelně tak prastaré, že si je vykládáme v nejužší souvislosti s různými kulty a magickými praktikami. A přece dnešní balet ani hudbu, malířství ani sochařství atd. nepovažujeme za nic nezbytně a neodlučně spjatého s jakýmkoli mýtem ani religiozitou. Vůbec tím nechceme popírat tu dávnou minulost, ale dnes už to vše chápeme jinak: umělecká tvorba nepřestává být uměním, i když se z jakýchkoli mytických, mytologických nebo náboženských kontextů zcela vymanila. Přesvědčivým dokladem té „emancipace“ je dnešní obecně přijaté klasifikování některých „typů“ umění jako „náboženských“ resp. „křesťanských“, protože jich bylo znovu použito k náboženských (bohoslužebných atd.) souvislostech. Mám za to, že velmi analogická, i když do jisté míry méně „rozvinutá“ či „pokročilá“ je situace v teologii: filosofie, která prošla závažnými proměnami v důsledku velmi úzkého sejetí s filosofií ve středověku (a už koncem starověku) se později významnou měrou emancipovala z theologického „područí“, ale dnes jsou theologové nuceni si některých filosofických prostředků (rozvinutých a uplatněných ve filosofii až po oné „emancipaci“) znovu použít, už také proto, že v nich leckdy rozpoznává plody svého vlastního ovlivňování filosofie a jejího myšlení v oné starší době, kdy docházelo ke spolupráci, k jakési synergii obou disciplín (aniž došlo ke sjednocení či splnutí).

(Písek, 080309-1.)